

Sygn. akt II CSK 729/17

POSTANOWIENIE

Dnia 20 grudnia 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Bogumiła Ustjanicz

SSN Karol Weitz

w sprawie z wniosku J. P. i A. P.
przy uczestnictwie P. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W.
o ustanowienie służebności,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 20 grudnia 2018 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawców
od postanowienia Sądu Okręgowego w Z.
z dnia 21 lutego 2017 r., sygn. akt VI Ca [...],

**oddala skargę kasacyjną i zasądza od wnioskodawców na
rzecz uczestnika koszty postępowania kasacyjnego w kwocie 240
(dwieście czterdzieści) zł.**

UZASADNIENIE

We wniosku z dnia 3 sierpnia 2015 r., J. P. i A. P. domagali się ustanowienia na rzecz P. sp. z o.o. w W. służebności przesyłu związanej z dwoma gazociągami usytuowanymi na ich nieruchomości, składającej się z działek gruntu nr [...] i [...], położonej w miejscowości I., za wynagrodzeniem w kwocie 20 000 zł, płatnym co 10 lat.

Postanowieniem z dnia 24 października 2016 r. Sąd Rejonowy w Ż. oddalił wniosek. Ustalił, że objęte nim działki gruntu stanowiły początkowo własność Skarbu Państwa. Umową z dnia 29 sierpnia 2001 r., poprzednicy prawni wnioskodawców J. T. i X. T. nabyli je od Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa, a następnie umową z dnia 5 grudnia 2012 r. darowali je wnioskodawcom. Przez nieruchomość przebiegają odcinki dwóch gazociągów: gazociągu stalowego średniego podwyższonego ciśnienia DN 150 o długości 131 m oraz gazociągu stalowego niskiego ciśnienia DN 150 o długości 162 m. Pierwszy z nich został wybudowany przez ówczesne przedsiębiorstwo państwowe [...] Zakłady Gazownictwa we W. około 1980 r. Drugi z nich został wybudowany w 1984 r. przez osoby fizyczne zrzeszone w Społecznym Komitecie Gazyfikacji w I. oraz Gminę i Miasto I.. Stanowił zatem wspólną inwestycję usytuowaną na gruncie Skarbu Państwa za jego wiedzą i zgodą. Na podstawie uchwały Społecznego Komitetu Gazyfikacji w I. nr [...] z dnia 17 września 1986 r., gazociąg ten został przekazany nieodpłatnie Zakładowi Gazowniczemu w Z. (protokół zdawczo - odbiorczy środka trwałego PT z dnia 31 grudnia 1994 r.). Sąd ustalił ciąg następstw prawnych kolejnych posiadaczy urządzeń przesyłowych; aktualnie oba opisane gazociągi eksploatuje uczestnik postępowania.

Opierając się na tych ustaleniach, Sąd Rejonowy oddalił wniosek małżonków P., uwzględniając podniesiony przez uczestnika zarzut nabycia służebności przesyłu związanej z korzystaniem z opisanej infrastruktury przesyłowej, w drodze zasiedzenia po upływie 20 lat, odpowiednio w 2009 i 2014 r., a zatem przed złożeniem rozpatrywanego wniosku.

Zaskarżonym postanowieniem z dnia 21 lutego 2017 r. Sąd Okręgowy w Z. oddalił apelację wnioskodawców. W skardze kasacyjnej wnioskodawcy zarzucili naruszenie prawa materialnego, tj. art. 172 § 1 k.c. w zw. z art. 292 zd. 2 k.c. w zw. z art. 176 § 1 k.c., naruszenie art. 348 k.c., naruszenie art. 172 § 1 k.c. w zw. z art. 292 zd. 2 k.c. oraz naruszenie art. 233 k.p.c. Wnieśli o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut naruszenia art. 233 k.p.c. przez dowolną ocenę przez Sąd zebranego w sprawie materiału dowodowego i wyciągnięcie wniosków z niego nie wynikających, nie podlega rozpoznaniu z uwagi na ustawowy zakaz zawarty w art. 398³ § 3 k.p.c. Materialnoprawny zarzut naruszenia art. 348 k.c. przez wadliwe przyjęcie, że uczestnik postępowania wykazał moment rozpoczęcia samodzielnego i na własny rachunek posiadania nieruchomości w zakresie odpowiadającym służebności gruntowej o treści służebności przesyłu i przedstawił dowody dotyczące przeniesienia posiadania służebności także w istocie dotyczy ustaleń faktycznych i oceny dowodów przeprowadzonej przez Sąd *meriti*, stąd wykracza poza kognicję Sądu Najwyższego (art. 398³ § 3 k.p.c.).

Pozostałe zarzuty naruszenia prawa materialnego- art. 172 § 1 k.c. w zw. z art. 292 zd. 2 k.c. w zw. z art. 176 § 1 k.c., art. 348 k.c. oraz art. 172 § 1 k.c. w zw. z art. 292 zd. 2 k.c. skupiają się na kwestionowaniu prawidłowości oceny Sądu drugiej instancji dotyczącej skuteczności podniesionego przez uczestnika postępowania zarzutu nabycia służebności przesyłu w drodze zasiedzenia po upływie 20 lat nieprzerwanego posiadania urządzeń przesyłowych oraz objętego wnioskiem gruntu w celu korzystania z infrastruktury przesyłowej dla realizacji celu użyteczności publicznej w postaci dostaw gazu odbiorcom.

Z ustaleń stanowiących podstawę faktyczną zaskarżonego orzeczenia wynika, że gazociąg średniego podwyższonego ciśnienia DN 150 o długości 131 m został wybudowany ze środków Skarbu Państwa na gruncie będącym własnością Skarbu Państwa w okresie obowiązywania tak zwanej zasady jednolitego funduszu własności państwowej wywodzonej z art. 128 k.c. Przepisy art. 128 k.c.

w brzmieniu obowiązującym do chwili wejścia w życie ustawy z dnia 31 stycznia 1989 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 3, poz. 11), tj. do dnia 31 stycznia 1989 r., przewidywały, że własność państwowa przysługuje niepodzielnie Państwu, a państwowe osoby prawne w granicach swej zdolności prawnej wykonują w imieniu własnym względem zarządzanych przez nie części mienia ogólnonarodowego uprawnienia płynące z własności państwowej. W orzecznictwie i nauce prawa cywilnego przyjmowano, że przedsiębiorstwa państwowe wykonywały jedynie zarząd mieniem państwowym, aczkolwiek w imieniu własnym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 kwietnia 1966 r. I CR 80/66, OSNC 1967, nr 2, poz. 24, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 16 października 1961 r., I CO 20/61, OSNC 1962, nr 2, poz. 41 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2006 r. I CSK 11/05, niepubl.). W okresie do dnia 31 stycznia 1989 r., gdy właścicielem nieruchomości obciążonej był Skarb Państwa a posiadaczem służebności gruntowej podobnej do przesyłu było państwowe przedsiębiorstwo przesyłowe, nie mogło w ogóle dojść do zasiedzenia służebności gruntowej podobnej do przesyłu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2009 r., II CSK 103/09). W myśl zmienionego art. 128 k.c., obowiązującego od dnia 1 lutego 1989 r., własność państwowa przysługiwała Skarbowi Państwa albo innym państwowym osobom prawnym (art. 1 ustawy z dnia 31 stycznia 1989 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny, Dz. U. Nr 3, poz. 11). Dopiero od tej chwili przedsiębiorstwo państwowe, będące poprzednikiem prawnym uczestnika postępowania, mogło nabyć prawo (w tym ograniczone prawo rzeczowe) na swoją rzecz, doszło bowiem do rozdzielenia osoby posiadacza służebności gruntowej podobnej do przesyłu oraz osoby właściciela nieruchomości obciążonej urządzeniami przesyłowymi. Z dniem 1 października 1990 r. ustawodawca uchylił art. 128 k.c. oraz art. 177 k.c., zakazujący nabywania nieruchomości stanowiących własność państwową w drodze zasiedzenia. Artykuł 10 ustawy z dnia 28 lipca 1990 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 55, poz. 321) stanowił, że jeżeli przed dniem wejścia w życie tej ustawy istniał stan, który według przepisów dotychczasowych wyłączał zasiedzenie nieruchomości, a według przepisów obowiązujących po wejściu w życie tej ustawy prowadzi do zasiedzenia, zasiedzenie biegnie od dnia wejścia jej

w życie; jednakże termin ten ulega skróceniu o czas, w którym powyższy stan istniał przed wejściem w życie ustawy, lecz nie więcej niż o połowę. Oznacza to, że poprzednik prawny wnioskodawcy mógł skrócić okres niezbędny do nabycia służebności przesyłu w drodze zasiedzenia o okres posiadania tej służebności od dnia 1 lutego 1989 r. do dnia 30 września 1990 r. Należy też wskazać, że okres występowania na nieruchomości stanu faktycznego odpowiadającego treści służebności przesyłu przed wejściem w życie art. 305¹-305⁴ k.c. podlega doliczeniu do czasu posiadania wymaganego do zasiedzenia tej służebności (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2013 r., III CZP 18/13, OSNC 2013, nr 12, poz. 139).

O długości okresu niezbędnego do nabycia służebności gruntowej i służebności przesyłu w drodze zasiedzenia decyduje kwalifikacja charakteru jej posiadania przez przedsiębiorcę przesyłowego, a więc czy było to posiadanie w dobrej czy w złej wierze z uwzględnieniem domniemania prawnego wynikającego z art. 7 k.c. oraz skutków tego domniemania prawnego płynących z art. 234 k.p.c. Nie jest uzasadniony sformułowany w skardze kasacyjnej wnioskodawców zarzut naruszenia art. 172 § 1 w zw. z art. 292 zd. 2 k.c. poprzez błędne, zdaniem skarżących, przyjęcie przez Sąd Okręgowy dobrej wiary poprzednika prawnego uczestnika postępowania w dacie objęcia przez niego służebności gruntowej podobnej do przesyłu w posiadanie, co miało miejsce w dniu 1 lutego 1989 r. Zgodnie z art. 7 k.c. jeżeli określone skutki prawne zależą od dobrej lub złej wiary, domniemywa się dobrą wiarę. Stosownie do art. 234 k.p.c. domniemania ustanowione przez prawo (domniemania prawne) wiążą sąd; mogą być one jednak obalone, ilekroć ustawa tego nie wyłącza. Wnioskodawcy byli zatem zobligowani do udowodnienia złej wiary poprzednika prawnego uczestnika postępowania w momencie objęcia przez niego w posiadanie służebności gruntowej podobnej do przesyłu, związanej z gazociągami, czego nie uczynili. Ustalone w sprawie fakty wskazywały, że poprzednik prawny wnioskodawcy przystąpił do korzystania z trwałych i widocznych urządzeń przesyłowych w postaci gazociągów na nieruchomości, stanowiącej w momencie ich posadowienia własność Skarbu Państwa, w zakresie niezbędnym do ich eksploatacji, czyli objął w dobrej wierze posiadanie służebności gruntowej podobnej do służebności przesyłu w zakresie

pierwszego gazociągu z dniem 1 lutego 1989 r. oraz wobec drugiego gazociągu w 1994 r. i nieprzerwanie przez 20 lat służebność tę wykonywał, mimo zmieniających się właścicieli obciążonego gruntu. Poprzednicy prawni wnioskodawców nabyli ten grunt w 2001 r. z istniejącymi już wówczas i widocznymi urządzeniami przesyłowymi i tolerowali fakt wykorzystywania ich nieruchomości w zakresie niezbędnym do eksploatacji gazociągów. Złożony przez wnioskodawców w dniu 5 sierpnia 2015 r. wniosek o ustanowienie służebności przesyłu w oparciu o art. 305² k.c. nie mógł odnieść skutku z uwagi na wcześniejszy upływ 20 lat niezbędnych do nabycia tej służebności w drodze zasiedzenia przez przedsiębiorcę przesyłowego. Nie doszło zatem do naruszenia art. 172 § 1 k.c. w zw. z art. 292 zd. 2 k.c. w zw. z art. 176 § 1 k.c., art. 348 k.c. oraz art. 172 § 1 k.c. w zw. z art. 292 zd. 2 k.c. w sposób wskazany w skardze kasacyjnej wnioskodawców.

W tym stanie rzeczy, orzeczono jak w sentencji (art. 398¹⁴ w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).